

ARKEOLOGISEN KOHTEEN TARKASTUS

--	--	--

Tunnistetiedot

Kunta: Himanka Inventointinnumero: _____
Alue: _____ Luokka: I
Nimi: Kruununkivi Ajoitus: Historiallinen
Kohteen laji: Rajamerkit Lukumäärä: 1
Kohteesta muita kortteja _____ kpl (ks. täyttöohjeet)
Tarkastaja: Kaisa Lehtonen, Pentti Risla Tarkastusaika: 3.9.2008

Sijaintitiedot

Peruskartta 2413 11 Pinta-ala _____
p = 7116078 i = 3350653 z = 40
Suunta ja etäisyys kirkosta tms. Himangan kirkosta 14,5 km itäkoilliseen

Hoito ja kunto (ks. täyttöohjeet)

A B C D E F G

Tila ja omistaja (ks. täyttöohjeet)

Kylä/kaupunginosa: _____
Tila/Rno/Nimi _____
tai Kortteli/tontti/palsta _____
Omistaja: _____ Puhelin: _____
Osoite: _____ Postitmp: _____
Kiinteistötunnus   vuokrattu, ks huomautukset
Lisää kiinteistöjä _____ kpl

Aiemmat tiedot: Ei ole.

Aiemmat löydöt: –

Tarkastuslöydöt: –

TARKASTUSKERTOMUS

Liitteet:

kartat	Peruskarttaote 2413 11, MK 1:20 000
muut liitteet:	Kuvat 1-6
negatiivit:	
diat:	

Tarkastuksen aihe:

Kalajoella asuva Sulevi Juhola oli vuonna 2000 ilmoittanut Museovirastolle Himangan Torvenkylässä sijaitsevasta mahdollisesta uhrikivestä. Museoviraston tutkija Kaisa Lehtonen ja Pohjanmaan museon maakunta-arkeologi Pentti Rislä tarkastivat kiven Himangalle suuntautuvan maastokäynnin yhteydessä 3.9.2008. Tämä uhrikiveksi arveltu kivi osoittautui tarkastuksessa luontaiseksi (ks. raportin kohta Huomautuksia ja kuva 5), mutta samalla kertaa Juhola näytti myös nyt kysymyksessä olevan rajakiven.

Kohteen kuvaus:

Kohde sijaitsee Sarpajärvenharjun pohjoispuolella olevassa alavassa, kosteassa ja soistuvassa metsämaastossa. Paikalla on pystyyn nostettu kivi, jossa on kaiverruksia.

Juholan mukaan kysymyksessä on rajakivi, joka on tehty Pähkinänsaaren rauhan ehdoilla tehdyssä rajankäynnissä noin vuonna 1400. Juholan mukaan kysymyksessä on ns. A-rajaa.

Tarkastushetkellä kivessä näkyivät seuraavat kaiverrukset: etuosassa (eteläpuolella) No 4, rajan taitemerkki (?) ja kruunu, takaosassa (pohjoispuolella) risti, X kehyksissä ja 2 kruunua. Kaiverrusten tekoajasta ei ole tietoa, ja todennäköisesti ne ovatkin keskenään eriaikaisia.

Paikalle on pystytetty kivistä kertova opastaulu, jonka tekstin on kirjoittanut Sulevi Juhola (ks. raportin kuva 4).

Ympäristö ja maasto: (vesistö, vesistöködi, rakennukset, tiet, sorakuopat jne)
Kohde sijaitsee Sipoonjoesta noin 2,4 km eteläkaakkoon, Pitkäjärvestä noin 1,2 km luoteeseen.

Laajuuden arviointiperuste:

Luokitusehdotus perusteluineen: II

Ehdotus suoja-alueeksi:

Havaintomahdollisuudet: Hyvät

Opas: Sulevi Juhola, Juholantie 49, 85150 Typpö

Rauhoitustoimenpiteet maastossa:

Tiedossa olevat maankäyttösuunnitelmat, kiireellisyys: Ei ole tiedossa.

Lähilöytöjä:

*****

Selostus jätetty

12.12.2008

Aika

Vaasa

Paikka

Kaisa Lehtonen

Allekirjoitus

Jatkotoimenpiteitä:

Huomautuksia (esim. perimätieto) ja lisäyksiä:

Juholan ilmoittama, koordinaattien p=7120050, i=3341923 kohdalla sijaitseva mahdollinen kuppikivi osoittautui tarkastuksessa luontaiseksi (ks. raportin kuva 5). Kivi on matala maakivi, jossa on melko suurehko kuppimainen syvennys. Kivi sijaitsee Torvenkylän ja VT 8:n välillä, paikallistien n:o 18051 pohjoispuolella, noin 35 metriä tiestä. Juhola oli saanut tiedon kivistä Tauno Salmelalta vuonna 1990 (Salmela syntynyt noin vuonna 1914 ja kuollut 1994). Salmela oli käynyt nuorena poikasena kivellä useita kertoja; Juholan mukaan vanhemmat paikkakuntalaiset ovat tienneet kiven olemassaolosta jo kauan. Kivi sijaitsee vanhan Kalajoelta rannikolle kulkevan tien varrella, joten kivellä on saattanut olla erityistä merkitystä.

Täyttöohjeita:

Tunnistetiedot

Mikäli kohteen alueella on useampia muinaisjäänöslajeja (esim. asuinpaikka ja röykkiöitä), täytä samalla nimellä ja inventointinumerolla useampi kortti

Hoito ja kunto

A. Kunto: 1=koskematon, 2=tutkittu osittain, 3=tutkittu kokonaan, 4=tuhoutunut osittain, 5=tuhoutunut kokonaan, 6=tutkittu ja tuhoutunut osittain, 7=tutkittu ja tuhoutunut kokonaan

B. Alkuperäisyys: 1=täysin alkuperäinen, 2=entisöity osittain, 3=entisöity kokonaan 4=siirretty alkuperäiseltä paikaltaan

C. Hoitotarve: 1=vaatii entistämistä, 2=vaatii kunnostamista, 3=vaatii puhdistamista tai esiin kaivamista, 4=vaatii tuki- tai suojarakenteita, 5=vaatii tutkimuksia tuhoutumisen estämiseksi, 6=vaatii jatkuvaa hoitoa, 7=ei vaadi hoitotoimenpiteitä

D. Hoitotilanne: 1=peruskunnostettu, 2=tuettu rakentein, 3=pidetään puhtaana

E. Rajaustarkkuus: 1=rajattu arvion pohjalta, 2=rajattu osittaisella koekaivauksella, 3=rajattu kokonaan epävarmasti koekaivauksin, 4=rajattu kokonaan luotettavin koekaivauksi, 5=rajattu näkyvien rakenteiden perusteella

F. Vahvistustapa: 1=rajattu vain muinaisjäänös, 2=rajattu vain suoja-alue, 3=rajattu sekä muinaisjäänös että suoja-alue

G. Maastomerkintä: 1=kuparitaulu, 2=kertova taulu, 3=paalurajaus ilman taulua, 4=paalurajaus ja taulu, 5=aitaus ja taulu, 6=rakennus ympärillä ja taulu

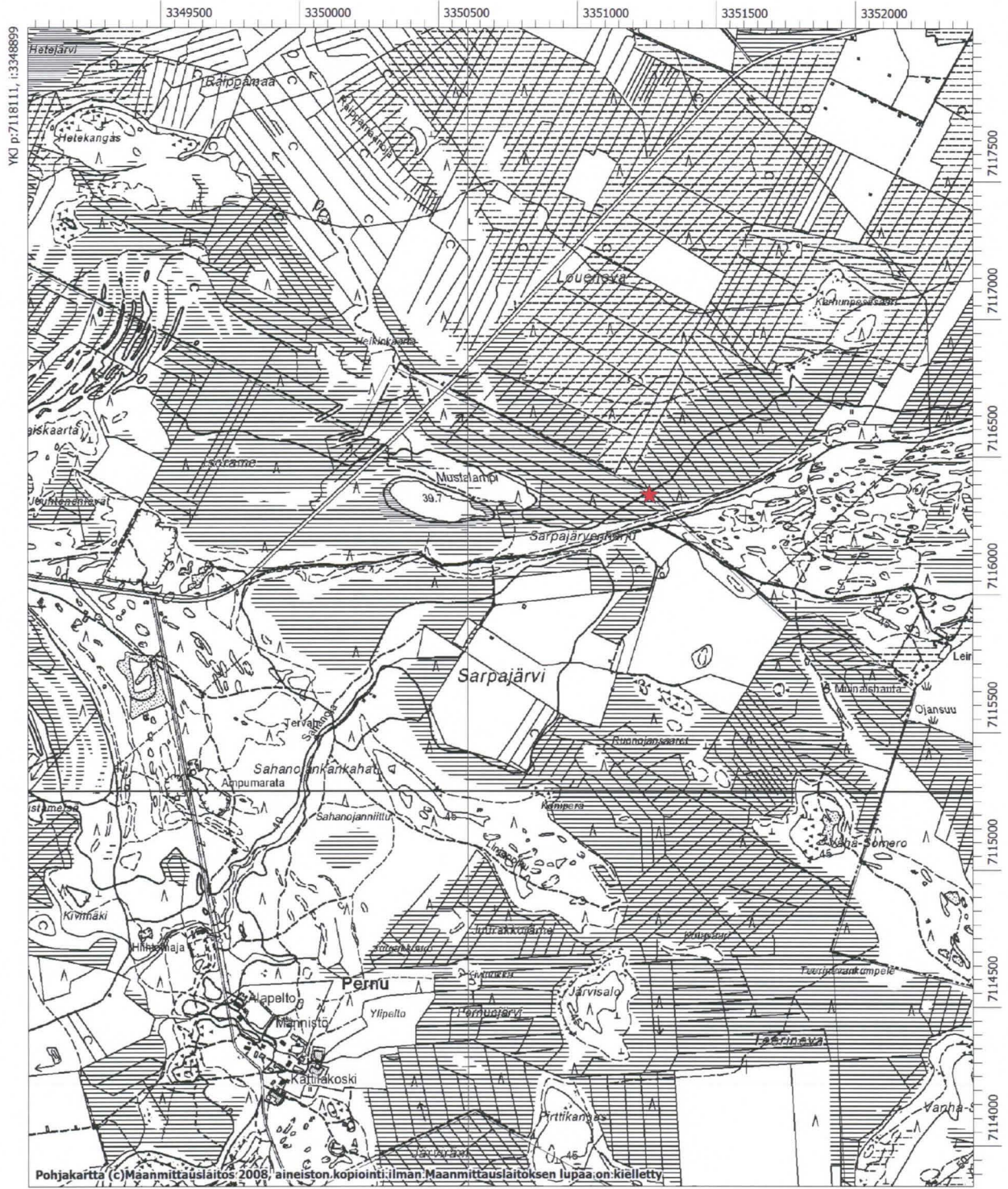
Tila ja omistaja

Mikäli kohde on useamman kylän tai kunnan alueella, TÄYTÄ LISÄKORTTI

Ote peruskartasta 2413 11
MK 1:20 000

Rajakivi on merkitty karttaan punaisella tähdellä

KERTOMUKSEEN LIITTYVÄT KUVAT:
Kuvat Kaisa Lehtonen 3.9.2008

Kuva 1. Rajakivi ja sen viereen pystytetty opastaulu.

Kuva 2. Kiven etuosa.

Kuva 3. Kiven takaosa.

“KRUUNUNKIVI”

Vanha rajakivi, joka on tehty PÄHKINÄSAAREN rauhan ehdoilla tehdyssä rajankäynnissä n.1400 (1383?). Kyseessä on ns. A-rajaja (vanha Tukholman arkistosta löydetty rajaluett.). V.1323 Pähkinäsaaren rauhan teossa ei maastoon käyty rajoja, vaan tunnetut maastokohdat kirjattiin Laatokan Pähkinäsaarella rajakohteiksi. Jotkut historioitsijat kirjoittivat, että raja käytiin maastoon vasta v.1500 syksyllä venäläisten toimesta, silloin ruotsalaiset kulkivat heti perässä ja hävittivät venäläisten tekemät merkinnät. Novgorodin ruhtinas Jurin ja Ruotsin kuninkaan Maunu Eerikinpojan hyväksymät Pähkinäsaaren rauhan rajakohteet nyky-Suomen alueella ovat seuraavat: Torsajärvi, Särkilähti, Samosal, Sithi, Karjalankoski, Kolumakoski, Pathajoki latinal.(Pahkalanjoki, Ruotsal. luett. Petäjoki) ja Helsinginmeri (venäl. Kajano more). A-rajan määritt. on tehty 1400-luv. Kruununkivi on hyvin suurella todennäköisyydellä ko. A-rajan kohde “PACHTA SO” (Pahkalansuo).

KIVEN MERKINNÄT, ETELÄSIVU: N:4. Merkintä on tehty todennäköisesti v.1775, jolloin Pohjanmaa jaettiin Vaasan ja Oulun lääneiksi. Ko. 4 esiintyy jo Isojoan pohjakartoilla. Ko. alkoi 1760-luv. ja jatkui yli sata vuotta. N:o 4 kuuluu pyykeissä esiintyvään n:o-sarjaan, jossa 1 on meren rannasta n.200m (meri on tänä aikana “vetäytynyt”) ja esim. 8 on Pirttijärvessä.

KRUUNU. Ko. kruunu on voitu tehdä n:o 4:n teon yhteydessä. Se on myöhäsyntyisempää tyyliä kuin kiven pohjoissivun kruunut. Kruunu ja n:o 4 on tehty vanhojen hävitettyjen merkintöjen päälle.

RAJAN TAITEMERKKI . Merkki on voitu tehdä v.1775 läänityksen yhteydessä, mutta se voi olla huomattavasti vanhempikin.

KIVEN POHJOISPUOLI.

RISTI. Novgorodilaisten ja venäläisten käyttämä rajasymboli. Risti lienee ainoa Länsi-Suomesta löydetty risti.

ROOMALAINEN 10 KEHYKSISSÄ. Voisi merkitä “Kymmenen virran” alueen rajaa. Tulkinta sopii laskien pohjoisesta muinaiset lohjoet.

KRUUNUT. Ruotsin valtion käyttämät rajatunnukset. Tyypiltään kaksi kruunua ovat ns. vanhaa tyyliä ja tehty todennäköisesti samanaikaisesti ristin ja X:n kanssa ns. A-rajan merkitsemisen yhteydessä n. v.1400 (1383?).

YHDISTELMÄ RISTI/KRUUNU. Merkintä voisi olla novgorodilaisten ja ruotsalaisten yhteinen symboli. Ajankohta mahdollisesti samanaikainen edellisten kanssa tai niitä myöhäisempi.

Bilaga A. Rämärken mellan Ryssland och Sverige (omkr. 1400).

Thera lca (ramerken) mellan Ryssland och Sverige, som föckr är Sceris
ca. 1200 oc swa j (ca mosca) oc (swa) j ecc madbergh mix j mosca oc swa til
Sava (ar oc swa) til Solon oc swa til Jochow, oc swa til Rodhobal och swa
til Puchkino, oc swa til Kangalampi, oc swa til Puchow oc Puchkino) oc swa
j Puchow, oc swa Thosinier oc swa j Valkier oc (swa) til Jurkew, oc
swa j Puchow, Puchow ther är halft (thera) oc halft war, oc swa til Kuyhowy,
oc swa til Semene nemi oc swa til Somartypala, oc swa til Ochmanin oc swa
til (Wek)katepaia, oc j Vodier oc swa j Siwercier oc swa til (So)manow
oc swa til Lastioki oc swa til Puchta so oc swa j Norrabornin.

*Pl. bakriden: Om Raat millen Riidhnd oc Karelen — 1400, med omman
land: Leuan de sale Anno domini M^occcxxx^o llii.*

Kuva 4. Kiven vieressä oleva opastauluteksti.

Kuva 6. Ns. ”kuppikivi”, jossa kupit ovat luonnon muovaamia.

Kuva 5. Sulevi Juhola esittelemässä Kalajoella Siiponjoen varrella sijaitsevaa rajamerkkiä, jonka koordinaatit $p=7125832$, $i=3344911$. Myös tämä rajamerkki on Juholan mukaan vanhoja rajakiviä.